

Александар Крстић*

Историјски институт
Београд

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ТОМАША КОЈОМ СЕ ОБАВЕЗУЈЕ НА ВЕРНОСТ УГАРСКОЈ ПРОТИВ ТУРАКА

Добор, 1449, 11. новембар

Сажетак: Повеља краља Стефана Томаша утврђује обавезе босанског владара и његове државе према угарској круни, и настала је као резултат преговора краља и његове властеле и велможа са мачванским баном Јованом Корођијем у Добору. Краљ Стефан Томаш обавезује се Угарској и губернатору Јовану Хуњадију да им неће бити неверан и непријатељ и да неће подржавати Турке, нити ће их доводити у земљу и пружати им помоћ. У својим областима између Дрине и Украине босански владар неће Турцима обезбеђивати прелазе ни бродове, а ако би у Босну провалила велика турска војска, којој се краљ не би могао одупрети, одмах ће о томе обавестити губернатора или угарске бароне писмом или преко посланика.

Кључне речи: Стефан Томаш, Јован Корођи, Јован Хуњади, Босна, Угарска, Турци, Дрина, Украина, латински језик, XV век.

Односи краља Стефана Томаша са Угарском регулисани су повељом коју је босански владар издао Јовану Хуњадију 3. јуна 1444. године у Бобовцу. Стефан Томаш се тада обавезао да ће помагати Хуњадија против Турака, суседа и других непријатеља, и гарантовао му уточиште у Босни у случају да му запрети велика опасност у Угарској.¹ Упућен првенствено на унутрашње политичке прилике у Босни и загладан према градовима и поседима у најближем суседству, како на истоку, у Подрињу, тако и на западу, у Далмацији и Хрватској, краљ Стефан Томаш није испуњавао обавезе које је према угарској круни и Јовану Хуњадију преузео у јуну 1444. године. Тако босански владар и његове војне снаге нису узеле учешћа у крсташким походима завршеним

---

* Ел. пошта: aleksandar.krstic@iib.ac.rs, albited@gmail.com.

¹ А. Крстић, *Повеља краља Стефана Томаша ердељском војводи Јовану Хуњадију (Бобовац, 1444, јун 3)*, ГПБ 7 (2014) 73–84; Р. Џошковић, *Bosanska kraljevina u prijelomnim godinama 1443–1446*, Banja Luka 1988, 55.

катастрофалним угарским поразима код Варне (1444) и на Косову (1448). Сукоб босанског краља и српског деспота око Сребренице, која је између 1446. и 1449. године у више наврата прелазила из босанских у србијанске руке и обрнуто, пружао је прилику и војводи Стефану Вукчићу Косачи да у складу са својим циљевима и тежњама мења страну између два супротстављена суседна владара. Раскид са босанским краљем навео је 1448. године Стефана Вукчића да своју самосталност и високи ранг искаже узимањем титуле „херцега од Светог Саве“. С друге стране, у босанска збивања биле су као и раније уплетене околне силе, Турци пре свих. Када се неколико месеци по склопљеном савезу са Косачом деспот Ђурађ развишао са њим, српски владар је против Босне искористио свој тадашњи добар положај на Порти. У марту 1448. године Турци су по деспотовом позиву пустошили и краљеве и земље Стефана Вукчића, а залетали су се и у Хрватску. Освојена је тврђава Ходидјед у Врхбосни, која је постала средиште османског Босанског крајишта.²

Док је такав развој догађаја навео херцега на помирење са српским владарем посредством Алфонса Арагонског, босански краљ је потпуно тражио у Риму и Будиму. На угарском сабору су почетком јуна 1449. године узели учешће и представници деспота Ђурађа и краља Стефана Томаша. Том приликом одбачен је деспотов предлог угарско-турског примирја, који је требало да обухвати и њихове вазалне земље.³ Против деспотовог плана били су и босански изасланици, јер је он предвиђао да Босна плаћа пун износ харача султану. Тада је пред сабор изнет и спор који су два вазала угарске круне више година имали око Сребренице. Католичког босанског краља подржавао је и папски легат.⁴ Краљ Томаш је ослонац против српског деспота и Турака тражио код њиховог главног противника у Угарској, губернатора Јована Хуњадија. Као резултат такве политике склопљен је 11. новембра 1449. године у Добору угарско-босански уговор, којим су поново регулисани односи босанског владара и његове државе према угарској круни. Краљ Стефан Томаш се обавезао Угарској и губернатору Хуњадију да им неће бити неверан и непријатељ и да неће подржавати Турке, нити ће их доводити у земљу и пружати им

---

² В. Ћоровић, *Историја Босне*, Београд 1940, 481–484; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 288–290; Исти, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, Београд 1964, 95–108; Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987, 115; М. Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 307–308, 315, 326–328, 334; Ј. Мргић, *Северна Босна (13–16. век)*, Београд 2008, 125.

³ J. Teleki, *Hunyadiak kora Magyarországon* X, Pest 1853, 243–244.

⁴ М. Спремић, *Деспот Ђурађ*, 348–349.

помоћ. У својим областима између Дрине и Украине босански владар неће Турцима обезбеђивати прелазе ни бродове, а ако би у Босну провалила велика турска војска, којој се краљ не би могао одупрети, одмах ће о томе обавестити губернатора или угарске бароне писмом или преко посланика.⁵ Овај споразум није никада спроведен у дело у потпуности, а у пролеће 1460. године босански краљ морао је Османлијама предати прелазе на Сави према Сремској и Вуковској жупанији.⁶

Опис исправе и ранија издања

Повеља босанског краља Стефана Томаша којом се обавезује на верност Угарској против Турака чува се у Мађарском националном архиву у Будимпешти (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára), у серији *Diplomatikai levéltár* (DL), под сигнатуром 44556. Исправа је у овај архив доспела из Мађарског народног музеја (Magyar Nemzeti Múzeum), односно из збирке Агоштона Салаја.⁷ Опис документа дајемо на основу снимака добијених из Мађарског националног архива.⁸ Повеља краља Стефана Томаша састављена је на латинском језику и написана на папиру правоугаоног облика, димензија око 295 x 182 мм. Исправа је сада делимично оштећена на горњој ивици, по средини и са десне стране, као и дуж леве ивице (недостају горњи леви и доњи леви угао повеље). Срећом, текст повеље остао је неоштећен. Повеља је исписана црним, сада избледелим мастилом у 17 редова, читким позноготичким писмом са великим бројем скраћеница. Писар је доследно поштовао горњу, леву и доњу маргину, а у значајној мери и десну маргину. Величином и положајем издваја се иницијално слово N и, у мањој мери, исто слово у речи „notum“, такође у првом реду исправе, које прелази преко горње маргине. Повеља је била савијена једном по дужини и два

⁵ J. Teleki, *Hunyadiak kora Magyarországon* X, 245–246; В. Торовић, *Хисторија*, 486–487; V. Klaić, *Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća* II–2, Zagreb 1901, 228; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska), 1387–1463*, Zagreb–Sarajevo 2006, 318–319.

⁶ I. Nagy, A. Nyáry, *Magyar diplomaciai emlékek Mátyás király korából (1458–1490)* I, Budapest 1875, 78; В. Торовић, *Хисторија Босне*, 535; J. Мргић, *Северна Босна*, 131.

⁷ Агоштон Салај (1811–1877) мађарски правник, судија, министар и краљевски саветник, дописни члан Мађарске академије наука. Бавио се историјом и археологијом и као колекционар сакупио је велику зbirку артефаката и докумената.

⁸ Захваљујем колеги др Невену Исаиловићу што ми је љубазно уступио снимке повеље.

пута по ширини. На полеђини документа нема никаквих савремених ни каснијих белешки, већ се на њој налази само пет печата институција у којима је документ чуван: Збирке Агоштона Салаја, Библиотеке Мађарског националног музеја и Средњовековне збирке Мађарског државног архива са садашњом сигнатуром.

Печат. Повеља је оверена округлим печатом од црвеног воска, пречника око 24 мм, утиснутим одмах испод текста. Печат је причвршћен тако што је заливен преко три троугласте рупице на хартији. У питању је печат краља Стефана Твртка II, пошто Стефан Томаш током своје владавине није израђивао ни користио сопствене печате. Овај Твртков печат је у науци означен као трећи тип средњег печата тог владара. На печату се налази приказ грба краља Стефана Твртка II, око кога је исписан сада тешко читљив натпис.⁹ Исти печат налази се на Твртковој повељи босанским фрањевцима од 25. јануара 1436. године, трговачком уговору краља Стефана Томаша са Николом Трогиранином од 3. фебруара 1449. године, као и на повељи коју је Стефан Томаш издао Дубровчанима 7. јануара 1453. године.¹⁰

Текст повеље објавио је J. Teleki, *Hunyadiak kora Magyarországon* X, Pest 1853, 245–246. Снимак документа и превод на српски језик до сада нису публиковани. Овом приликом нећемо посебно истицати ситне разлике у транскрипцији у нашем у односу на Телекијево издање (Johanne/Joanne, Korogh/Korog, Hwnyad/Hunyad, sew/seu, ymmo/imo, disposiciones/dispositiones, unacum/vnacum и слично), док на три веће разлике у читању скрећемо пажњу напоменама.

---

⁹ Према П. Анђелићу, натпис на овом печату гласио би вероватно: S(IGILLUM) STEP(HAN)ITVERTCONISD(EI) G(RACIA) REGISBOSNE: P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 43–45. О грбу краља Твртка II видети и: Д. Ацовић, *Хералдика и Срби*, Београд 2008, 212–213, 266.

¹⁰ Изгледа да је исти печат касније користила и Томашева удовица, краљица Катарина, и да је њиме оверила писмо упућено 1470. године мантовском војводи Лудовику Гонзаги: L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, Munchen–Leipzig 1914, 115, 299; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati*, 43–44, 47, нар. 94, таб. XIV, бр. 19, коме је иначе промакло да је исти печат коришћен и на повељи коју овом приликом објављујемо.

Текст повеље

Nos Stephanus Thomas, Dei gracia rex Bosne, notum facimus uniuersis presentes inspecturis quod cum nos hac die cum |2| magnifico domino Johanne de Korogh bano Machoviensi, hic in Dobor pro certis tractatibus honorem profectum |3| et commodum nostrum ac regni nostri pretacti ymmo verius regni Hungarie pacificum statum concernentibus et respicientibus insimul |4| convenissemus. Tunc inter ceteras nostras dispositiones nos unacum prelibato domino Johanne bano de consilio omnium |5| nostrorum nobilium et baronum nobiscum existencium id disposuimus, conclusimus et firmavimus ymmo bona fide nostra |6| Christianitate et humanitate mediante promisimus et assumimus per presentes, ut ab hac die in antea dicto regno |7| Hungarie et sacre eiusdem regni Hungarie corone, necnon magnifico domino Johanni de Hwnyad, ipsius regni |8| Hungarie (прецртано: gu) gubernatori nullam faciemus infidelitatem neque eisdem inimicicias inferemus nec inferri faciemus |9| et neque Turcos contra et adversus ipsum regnum Hungarie introducemus nec ipsis in contrarium eiusdem regni Hungarie |10| quocumque colore subsidium aliquod prebebimus. Et neque eisdem Turcis in tenuis nostris apud manus nostras |11| existentibus a Drena usque fluvium Ukrina nuncupatum vadum sew navigium prestabimus, et neque dicto |12| regno Hungarie quacunque re sew occasione excogitata inimicicias sew malum aliquod inferemus, nec |13| inferri faciemus. Et si tanta potencia Turconica in dictum nostrum regnum Bosne adveniret,¹¹ quod eis viribus |14| nostris propriis resistere et ab eis ipsa vada preservare non possemus, extunc id statim et quam primum nobis |15| innotescerit pretacto domino gubernatori aut baronibus dicti¹² Hungarie per nostras litteras aut nuncium nostrum |16| reintimare teneamur, ad que omnia facienda ultronea nostra¹³ obligamus voluntate. Datum in Dobor |17| predicta in festo beati Martini episcopi et confessoris Anno domini M^{mo} CCCC^{mo} quadragesimo nono.

Превод

Ми, Стефан Томаш, милошћу божијом краљ Босне, обавештавамо све који ово буду видели, да смо се данас овде у Добору састали заједно са величанственим господином Јованом Корођијем, мачванским

---

¹¹ У Телекијевом издању: advenerit.

¹² У Телекијевом издању додата је реч: regni.

¹³ У Телекијевом издању: nos.

баном, због извесних уговора, имајући у виду и бринући се за часни напредак и добробит нашу и нашег поменутог краљевства, штавише за истински мирно стање краљевства Угарске. Тада, између осталих наших споразума, ми смо заједно са наведеним господином Јованом, по савету свих наших племића и барона који су са нама, ово уредили, закључили и утврдили, и заиста путем наше добре хришћанске вере и хуманости обећавамо и узимамо на себе овом исправом да од данас и убудуће наведеном краљевству Угарске и светој круни истог краљевства Угарске, као и величанственом господину Јовану Хуњадију, губернатору краљевства Угарске, нећемо починити никакву неверу, нити им проузроковати непријатељство или учинити да оно буде проузроковано. И нећемо доводити Турке насупрот и против самог краљевства Угарске нити им пружити помоћ које год врсте против истог краљевства Угарске, нити ћемо на нашим поседима, који су под нашом руком (влашћу) и налазе се од Дрине до реке Укрине, истим Турцима обезбедити прелазе и бродове, нити ћемо реченом краљевству Угарске у којој год ствари или изузетној прилици проузроковати било какво зло или непријатељство, или учинити да оно буде проузроковано. А ако таква турска сила буде дошла у наше поменуто краљевство Босне, да јој се са нашим властитим снагама не будемо могли одупрети и од ње оне прелазе сачувати, тада смо дужни да одмах, чим сазнамо за то, нашим писмом или преко изасланика обавестимо поменутог господина губернатора или бароне реченог [краљевства] Угарске, и својевољно се обавезујемо да ће све ово бити учињено у потпуности. Дано у поменутом Добору, на празник Светог Мартина, епископа и исповедника, лета Господњег хиљаду четиристо четрдесет деветог.

Дипломатичке особености

Повеља спада међу оне босанске латинске документе који по својој форми следе исправе угарских канцеларија, те у том смислу не садржи нарочите особености. После кратке интитулације са девоцијом (*Nos Stephanus Thomas, Dei gracia rex Bosne*), промулгације и опште инскрипције (*notum facimus uniuersis presentes inspecturis*), следи кратка експозиција у којој се наводе околности које су довеле до настанка повеље. Преговори краља Стефана Томаша у Добору са мачванским баном Јованом Корођијем, и споразум постигнут међу њима уз сагласност присутних босанских велможа и властеле, мотивисан је добробити

како босанске, тако и угарске стране. Диспозитивни део започиње још једном промулгацијом гарантне природе (*promisimus et assumimus per presentes*), а затим се износе обавезе босанског краља да неће бити неверан Угарској и губернатору Хуњадију, да неће чинити ништа што би довело до непријатељстава, и нарочито да неће помагати Турцима да из његове државе, са простора између Дрине и Украине, нападају угарску територију. У случају упада велике турске војске, којој се не би могао одупрети, нити сачувати речне прелазе, краљ обећава да ће одмах обавестити губернатора или угарске бароне. На крају, босански краљ још једном потврђује да ће се држати преузетих обавеза. Повеља не садржи короборацију, већ одмах после диспозиције следи датум. Он је у облику уобичајеном за угарску канцеларију, са местом издавања исправе и датирањем према црквеном празнику, уз годину од Христовог рођења. Потпис не постоји, што је такође уобичајено за босанске латинске повеље настале према угарским обрасцима.¹⁴

Просопографски подаци

У претходној свесци *Грађе о прошлости Босне* већ је објашњена личност **Johannes de Hwnyad (Јован Хуњади)**.

Johannes de Korogh (Јован Корођи), 2, 4 (ред у изворнику) – угарски великаш, мачвански бан. У изворима се помиње од 1411. године. Као присталица краљице Јелисавете, удовице Алберта Хабзбуршког, био је члан краљевског већа (1439) и краљевски дворски судија (1440), као и мачвански бан и пожешки жупан. У немилости током владавине Владислава I Јагелонца (1440–1444), после његове погибије поново је био члан краљевског већа и мачвански бан, заједно са Николом Илочким (1447–1456), као и барањски (1448–1456), пожешки (1450–1456) и врбашки жупан (1453–1455). Обављао је важне дипломатске мисије: крајем 1448. године био је један од преговарача са деспотом Ђурђем о ослобађању Јована Хуњадија из смедеревског заробљеништва, у новембру 1449. као Хуњадијев изасланик склопио је у Добору споразум са краљем Стефаном Томашем, а у марту 1452. био је у угарској делегацији која је у Бечу тражила повратак краља Ладислава V у Угарску. Као мачвански бан одржавао је контакте са босанским краљем и српским деспотом, и учествовао у организовању и спровођењу угарске политике према

---

¹⁴ М. Brković, *Isprave hrvatskih narodnih vladara i latinske isprave bosansko-humskih vladara i velmoža*, Zadar–Mostar 1998, passim.

Османлијама. Тако је у децембру 1454. године присуствовао састанку угарских великаша у Петроварадину на коме се разговарало о уређењу противтурске одбране, а 1456. године учествовао је у одбрани Београда. Као један од водећих барона имао је бројне поседе, махом у јужним крајевима Угарске (Славонија, Срем, Барања, Тамишка жупанија). Умро је пре почетка новембра 1457. године.

Литература: *HBL* 7, 635–636 (L. Ćoralić, S. Andrić).

Топографски подаци

Dobor (Добор), 2, 16 (ред у изворнику) – утврђени град у Усори, чије се рушевине налазе на левој обали реке Босне, испод планине Вучјак, преко пута Модриче. Ради се о мањем утврђењу са две овалне куле, спојене бедемима дужине око 18 метара. Због повољног положаја који је омогућавао контролу саобраћаја долином реке Босне, на локалитету су подизана утврђења од праисторије до новијих времена. У историјским изворима помиње се од 1387. године као посед браће Хорвати, које је у јулу 1394. године управо код овог града поразио угарски краљ Жигмунд. Тада се и краљ Стефан Дабиша потчинио угарском владару под Добором, који је угарска војска освојила и спалила. Тврђава је убрзо обновљена и ојачана. У мају 1408. године Жигмунд Луксембуршки је логоровао под Добором, у септембру је тешко потукао босанску војску, након чега је у Добору извршио крваву одмазду над заробљеном властелом. Добор је од 1412. године био у саставу угарске Усорске бановине, али је касније изгледа поново доспео у руке босанског краља. Додуше, Стефан Томаш у повељи не наводи Добор као свој град (за разлику од, примера ради, Бобовца, Јајца или Ливна, у којима је такође издавао латинске исправе). Осим мачванског бана Корођија у новембру 1449, краљ Стефан Томаш је средином 1457. године у Добору примио и папског легата Јована Карвахала. Заузет од Турака у време пропасти Босанске краљевине, град је поново био под угарском влашћу од 1464. године, и налазио се у Сребреничкој бановини. Није познато како је Добор дошао у посед Бериславића Грабарских, којима је припадао 1470. године. Почетком XVI века постојала је и жупанија Добор, која је обухватала поседе Бериславића јужно од Саве, између Врбаса и доњег тока Босне (1512). После погибије деспота Стефана Бериславића и османског освајања његовихседа (1535, 1536), основана је Доборска нахија.

Литература: I. Vojanovski, *Dobor u Usori*, *Naše starine* 14–15 (1981) 11–35; D. Lovrenović, *Na klizištu*, 73–74, 140–141, 318–319, 325–326; J. Мргић, *Северна Босна*, 41, 85, 89–90, 97–98, 105–106, 125, 131, 153–155, 167, 262, *passim*; Иста, „Добор“, *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља* (ред. С. Мишић), Београд 2010, 97.

Дрена (Дрина), 11 – помен реке Дрине као источне границе босанске државе показује да се краљ Стефан Томаш у преговорима са Угарском није одрицао својих права на босанско Подриње, чији је добар део већ неколико деценија, са мањим прекидима, био у рукама српских деспота: сребренички крај од 1411/12, а доње Подриње, које је припадало Усори, од 1431/32. године. Око тих поседа краљ је претходних година ратовао са деспотом Ђурђем.

Литература: J. Мргић, *Северна Босна*, 119–122, *passim*; М. Благојевић, *Подриње између српских средњовековних држава*, у: Дрина, Београд – Српско Сарајево 2005, 53–56.

Укрџа (Укрина), 11 – десна притока реке Саве у западном делу средњовековне земље Усоре, настаје спајањем Велике и Мале Укрине. Око горњег тока реке у средњем веку налазила се Жупа Укрина, а око доњег Жупа Модран. Није сасвим јасно зашто се у повељи краља Томаша босанска територија на западу ограничава током Укрине, будући да је под његовом влашћу била и западнија Жупа Глаж, на левој обали реке Врбас (1446). Могуће је да је угарска страна полагала претензије на територију у Посавини све до Укрине.

Литература: М. Благојевић, *Северна граница босанске државе у 14. веку*, Босна и Херцеговина од средњег века до новијег времена, Београд – Нови Сад 1995, 69–75; J. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји*, 253–256; J. Мргић, *Северна Босна*, 21–22, 26, 100, 125–126, 225, 262, 265–266, *passim*.

Установе и важнији термини

У претходним свескама *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњени појмови и установе: **гех/краљ**, **dominus/господин**, **regnum/краљевство**, **sacragorona/света круна**, **властела**, **в(ј)ера**, **нев(ј)ера**, **litter(a)е/исправа**, **документ** (ГПБ 1–7, према регистру).

Banus Machoviensis (мачвански бан), 2, 4 (ред у изворнику) – угарски достојанственик, заповедник Мачванске бановине. Први мачвански банови у крајевима Оностраног Срема (Мачве), који су од

двадесетих година XIII века имали карактер династичких територија, апанажа чланова угарске владарске породице Арпада, јављају се у периоду између 1272–1279. године. Ови банови нестају из дипломатичких извора након 1279. године, када се у улози господарице Мачве и Босне нашла бивша краљица Јелисавета Куманка, мајка угарског краља Ладислава IV (1272–1290). Од ње је управу над *Сремском земљом*, односно Мачвом, и деловима североисточне Босне преузео њен зет, бивши српски краљ Стефан Драгутин (1284–1316). Пошто је 1319. године освојио град Мачву и околне поседе у Посавини од краља Стефана Милутина, Карло Роберт је на заузетим територијама образовао Мачванску бановину. Први мачвански бан се помиње већ наредне 1320. године. Новија истраживања су показала да треба разликовати појмове *земље* Мачве у северозападној Србији и угарске Мачванске бановине. Под влашћу Угарске био је само релативно узак простор земљишта у Посавини, ослоњен на утврђене градове Мачву, Бељин, Битву, као и на Београд. Бановина је обухватала не само подручје на десној обали Саве и њима припадајуће дистрикте, већ је мачванским бановима било подређено и више угарских жупанија, махом у јужним деловима земље (Сремска, Вуковска, Бодрошка, повремено и Бачка, Барањска, Толнанска и друге). Мачвански банови, који су резидирали у Сремској Митровици, били су тако и жупани наведених жупанија, чији су приходи коришћени за издржавање војске и утврђења на граници. После предаје делова бановине јужно од Саве деспоту Стефану 1403/4. године мачвански банови наставили су током XV века да врше своје војно-управне дужности на преосталом, далеко већем подручју под својом јурисдикцијом.

Литература: С. Ћирковић, „*Црна Гора*” и проблем српско-угарског граничног подручја, Ваљево – постанак и успон градског средишта, Ваљево 1994, 59–77; Исти, *Земља Мачва и град Мачва*, Прилози КЈИФ 74–1–4 (2008) 7–16; Р. Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457 I*, Budapest 1996, 27–31, 100–101, 103–105, 114–117, 199, 207–208, 221–222; А. Zsoldos, *Magyarország világi archontológiája 1000–1301*, Budapest 2011, 49–53; Ђ. Харди, *Господари и банови Онострaног Срема и Мачве у XIII веку*, Споменица Историјског архива „Срем“ 8 (2009) 65–79.

Ваго (велможа, барон), 5, 15 – термин који се од почетка XIII века користи за носиоце двадесетак највиших државних функција у Угарској. Од XV века овај назив почиње да се употребљава и за велможе (магнате) који нису обављали државне функције, тзв. „природне бароне“ (barones

naturales), за разлику од „barones ex officio“. У повељи се поменути термин користи и за босанске велможе и за угарске достојанственике.

Литература: V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatsko pravno-povijesni rječnik* I, Zagreb 1975², 43–44; P. Engel, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526*, London – New York 2005, 92, passim.

Gubernator (мађ. kormányzó, губернатор, намесник), 8, 15 – намесник краљевске власти, регент, који замењује краља у његовом одсуству или услед спречености да обавља владарску дужност. Јован Хуњади је на државном сабору 6. јуна 1446. године изабран за губернатора, због малолетства краља Ладислава V и његовог одсуства из Угарске (налазио се у Бечу код Фридриха III). После повратка Ладислава V у земљу 1452. године, Хуњади се морао одрећи овог положаја. Хуњадијев шурак Михаило Силађи прогласио се 1458. године такође за губернатора, у име одсутног и малолетног новог краља, свог сестрића Матије Корвина.

Литература: P. Engel, *The Realm of St. Stephen*, 288–293, 298–299; П. Рокаи, З. Ђере, Т. Пал, А. Касаш, *Историја Мађара*, Београд 2002, 155–159.

Vadum (прелаз, скела, „брод“), 11 – прелаз преко реке. У повељи босанског краља се не наводи који речни прелази су у питању. Према неким мишљењима, то су могли бити сви „бродови“ на рекама у северној Босни: Дрини, Сави, Спречи, Босни и Укрини, укључујући и њихове притоке. С друге стране, будући да је угарско-босанска граница једним делом била на Сави, могуће је да се помен речних прелаза односи првенствено на оне на овој реци. На подручју између Дрине и Укрине, у средњем веку и под османском влашћу, речни прелази на Сави постојали су код Брода, Новиграда, Сикиреваца, Брчког, Новог и Раче, док су се нешто западније од ушћа Укрине „бродови“ налазили у Дубочцу и Кобашу.

Литература: J. Мргић, *Северна Босна*, 97, 100, 360–362, passim.

Festum beati Martini episcopi et confessoris (празник Светог Мартина, епископа и исповедника), 17 – Католичка црква слави овај празник 11. новембра у част Светог Мартина, епископа Тура у Галији (умро 397. године).

Литература: D. Attwater, *The Penguin Dictionary of Saints*, Harmondsworth 1974, 233–234; J. Поповић, *Житија светих за месец октобар*, Београд 1977, 238–250.

Aleksandar Krstić

Institut d'Histoire

Belgrade

**CHARTRE DU ROI STEFAN TOMAŠ PAR LAQUELLE IL
S'ENGAGE A SE TENIR AU COTE DE LA HONGRIE
CONTRE LES TURCS**

Dobor, 1449, 11 novembre

Résumé

La charte du roi Stefan Tomaš (1443-1461), délivrée a Dobor, le 11 novembre 1449, établit les obligations du souverain de Bosnie et de son Etat envers la Hongrie dans le cadre de la lutte contre les Turcs. L'établissement de cette charte fait suite aux négociations menées à Dobor entre le roi, accompagné de ses barons et de ses nobles, et le ban de Mačva, Jovan Kórógyi. Le roi Stefan Tomaš s'engage envers la Hongrie et le gouverneur Jean Hunyadi à ne pas leur être infidèle ni hostile, ni soutenir les Turcs, et à ne pas les introduire dans le pays et leur apporter quelque aide. Dans ses régions comprises entre les rivières Drina et Ukrina, le souverain de Bosnie n'autorisera aux Turcs aucun point de passage - gué ou embarcation -, et si une grande armée turque vient à pénétrer en Bosnie, sans que le roi ne puisse s'y opposer, il en avertira immédiatement le gouverneur ou les barons hongrois soit par lettre soit par un émissaire.

Mots-clés: Stefan Tomaš, Jovan Kórógyi, Jean Hunyadi, Hongrie, Turcs, Drina, Ukrina, XVème siècle.